

Igor Zhoř

Prof. PaedDr. Igor Zhoř, CSc., 9. 3. 1925 – 22. 11. 1997, Teoretik výtvarného umění a výtvarné pedagogiky, spoluzakladatel, FaVU VUT v Brně, organizátor výtvarného života
Výstava ZHOŘOVÁNÍ, Městské muzeum Bystřice n. P., 15.7.-29.9.2017

Odborné působení (výběr)

1954-1958 – Výzkumný ústav pedagogický

1959-1970 – Pedagogická fakulta UJEP v Brně (dnes Masarykova univerzita - MU)

1969 – habilitace (docentura) na FF UJEP (dnes MU)

1971-1989 – neoficiální působení (textové práce pro Brněnské veletrhy, spolupráce s kulturními středisky, metodická spolupráce s neprofesionálními výtvarníky aj.)

1990 – Pedagogická fakulta MU, proděkan, vedoucí katedry Vv

1993 – FaVU VUT v Brně – profesor kabinetu teorie 1997 – FaVU VUT v Brně – děkan

Skupiny

1957 – jako teoretik se stává členem Svazu čs. výtvarných umělců

1958 – založení skupiny Profil 58

F.Bič,V.Drápal,J.Hadlač,O.Hanzl,D.Chatrný,M.Netík,F.Šenk,O.Vašica)

1960 – s Adolfem Kroupou založení sdružení Mladí přátelé výtvarného umění

1990 – založení skupiny TT klub výtvarných umělců Brno

Výstavy (Igor Zhoř jako kurátor - výběr):

1958 – první výstava skupiny Profil 58

1961 – Výmluvnost kresby (česká kresba 19. a 20.stol ze sbírky NG Praha), Dům umění města Brna, s Petrem Spielmannem a Pavlem Navrátillem

1963 – Konfrontace brněnských tvůrčích skupin, Dům umění města Brna (kurátorský podíl na koncepci výstavy první nefigurativně zaměřená výstava v Domě umění po r. 1948)

1968 – Deset sochařských vyznání, Galerie Mladá Fronta v Praze

1983 – vernisážový projev na výstavě Vlad'ky Sedlákové, Československém spisovateli v Brně

1992 – Technika jako důvod a mýtus (TT klub), Dům umění Znojmo

Publikace (výběr):

1964 – Výtvarné umění ve výchově mládeže. SPN Praha, s J.Uždilem

1967 – Hledání tvaru (Čtení o moderním sochařství s historickým prologem). Mladá Fronta Praha

1968 – Historie výtvarných škol v Brně. Spisy PdF UJEP, Brno

1987 – Škola výtvarného myšlení I, II (1989), Krajské kulturní středisko Brno

1992 – Akční tvorba. Univerzita Palackého Olomouc, s V. Havlíkem a R. Horáčkem

1992 – Proměny soudobého výtvarného umění. SPN Praha

1995 – Vladimír Preclík. Kant Praha (rukopis z r. 1989)

(Pod cizími jmény vydal v r. v r. 1973 knihu Návštěva mezi obrazy, SPN Praha a v r. 1983 Klíče k obrazu, Albatros Praha)

Medailonek autorů:

prof. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D., vedoucí Katedry výtvarné výchovy PdF MU v Brně, výtvarný teoretik a publicista, e-mail: horacek@ped.muni.cz

Mgr. Veronika Drobná, studentka doktorského studia na Katedře výtvarné výchovy PdF MU v Brně, jedna z organizátorek týdne výtvarné kultury, e-mail: ver.drobna@gmail.com

Anotace: V roce 2015 si připomínáme nedožitě devadesáté výročí narození výtvarného pedagoga, kritika, teoretika a popularizátora soudobého výtvarného umění prof. Igora Zhoře. Článek reflektuje Zhořovy životní milníky, dílčí přehled jeho odborné práce a poukazuje na jeho odkaz promítající se na poli současné výtvarné pedagogiky a výtvarného umění.

Abstract: In 2015 we commemorate 90 years since the birth of the art pedagogue, reviewer, theoretician and advocate of contemporary art, prof. Igor Zhoř. This paper is mapping milestones of his life, overviewing his professional work and pointing to its heritage influencing today's art and art pedagogic.

Veronika Drobná, Radek Horáček

Živý odkaz Igora Zhoře /Living Heritage of Igor Zhoř

Pro českou poválečnou výtvarnou pedagogiku je dílo Igora Zhoře jedním z opěrných teoretických konceptů. Vedle Jaromíra Uždila či Jaroslava Brožka nebo Jiřího Davida se tento teoretik výtvarné výchovy i výtvarného umění věnoval především integraci problematiky moderního a současného výtvarného umění do výtvarné výchovy a do vzdělávacího systému, ale i do veřejného života. Publikační a pedagogickou činnost ovšem Zhoř doplňoval i mimořádně rozsáhlou prací kurátorskou a kritickou, ale také aktivitami organizátorskými, jimiž se podílel stejnou měrou na rozvoji výtvarné pedagogiky, jako na provozu současného výtvarného umění. Navzdory dlouhému období po roce 1970, kdy mu normalizační politika znemožnila publikovat i pracovat ve školství, je jeho dílo jako celek velmi rozsáhlým výkonem. V roce 2015, kdy si připomínáme nedožitě devadesáté výročí jeho narození, přistupujeme k dílčímu přehledu jeho odborné práce – nikoli náhodou na stránkách časopisu *Výtvarná výchova*, s nímž jeho odborná práce byla po dlouhá léta bezprostředně spjata.

1. Zhořův Týden výtvarné kultury

V březnu 2015 prožily brněnské galerie již šestý ročník Týdne výtvarné kultury, což je originální akce zaměřená na soustředěné navazování kontaktu s výtvarným uměním. Muzea i galerie připravují ve spolupráci s vysokými školami doprovodné programy v podobě besed, přednášek, animačních programů na výstavách či setkání s umělci nebo průvodcovských diskusí před sochami nebo stavebními památkami. Již od prvního ročníku se v programové brožuře objevuje v záhlaví věta: „Akce připomíná odkaz profesora Igora Zhoře, který byl významným znalcem a popularizátorem současného umění (9. 3. 1925 – 28. 11. 1997)“¹. A tento týdenní svátek či festival výtvarného umění se každoročně koná ve druhém březnovém týdnu právě s odkazem na datum Zhořova narození. Hlavním organizátorem a koordinátorem všech programů je Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, na níž jmenovaný teoretik umění a výtvarné pedagogiky pracoval. Součástí šestého ročníku byla rovněž konference, která připomněla nedožitě devadesáté narozeniny této mimořádné osobnosti. V dnes již tradiční akci Týden výtvarné kultury můžeme tedy spatřovat jedno z možných naplnění Zhořova teoretického konceptu, tedy jeho dlouholetého úsilí o popularizaci výtvarného umění a začlenění současného umění do výtvarné pedagogiky. Ostatně proměny soudobého výtvarného umění, proměny výtvarného myšlení, postoje výtvarných umělců a tematické i technologické pozadí soudobé umělecké tvorby – to byly vždy hodnoty, které Igor Zhoř vnímal jako nezbytný základ pro práci výtvarných pedagogů.² Když v roce 1992 zpracovával s kolektivem dalších kolegů (zejména s Janem Slavíkem, Pavlem Šamšulou a dalšími)³ podklady pro akreditaci doktorského studijního programu teorie výtvarné výchovy, který byl v květnu 1992 akreditován jako společný pro katedry výtvarné výchovy v Praze a v Brně, vymezoval tematické zaměření brněnské katedry jako pracoviště, jehož hlavní výzkumnou oblastí jsou otázky socializace umění. I po jeho předčasném úmrtí brněnská katedra v této odborné linii pokračuje, do odborné přípravy budoucích učitelů výtvarné výchovy je v Brně začleněn předmět Zprostředkování umění, následně je teoreticky

¹ S výjimkou šestého ročníku, který byl Igoru Zhořovi věnován i tematicky a v úvodním textu se o něm psalo obsažněji, se tato věta v programovém přehledu objevila každý rok. Programy jsou v archívu Týdne výtvarné kultury na www.tvk-brno.cz

² V metodických textech se Igor Zhoř interpretaci současného umění dlouhodobě zabýval, Jan Slavík jej ve svých analýzách opakovaně označoval jako hlavního představitele artcentrické linie české výtvarné pedagogiky. A název *Proměny soudobého výtvarného umění* nese i důležitá Zhořova monografie o umění současnosti z roku 1992. Srov. Slavík, Jan (red.): *Výtvarná výchova a její teorie v českých zemích ve světových kontextech*. Pdf UK, Praha 1998, s.11, 14, 16, 17, ISBN 80-86039-70-6

³ V článku *Dvacet let doktorských studií výtvarné výchovy v časopise Výtvarná výchova (ročník 2013)* uvádí Pavel Šamšula složení první oborové rady pro doktorandské studium teorie výtvarné výchovy, schválené na podzim 1992 vědeckými radami obou fakult: předseda: Prof. Dr. Igor Zhoř, CSc., vedoucí katedry výtvarné výchovy PeF MU v Brně, prof. Dr. J. Kotásek, CSc., děkan, prof. Dr. Z. Helus, DrSc., proděkan, Dr. J. Slavík, CSc., doc. Dr. P.Šamšula, CSc., proděkan, vedoucí katedry výtvarné výchovy (všichni Ped F UK v Praze), prof. Dr. M. Jůzl, CSc., FF UK v Praze, prof. Dr. J. Brožek, CSc., Ped F UJEP v Ústí n. L., dr. H. Myslivečková, CSc., vedoucí katedry výtvarné výchovy Ped F UP v Olomouci, prof. Dr. J. Hlaváček, prorektor (od r. 1994 rektor) a prof. Dr. J. Uždil, DrSc., (oba VŠUP v Praze). (P. Šamšula uvádí tento přehled ve formě citace ze zápisu vědecké rady PedF UK.)

definován nový magisterský studijní obor pod názvem Galerijní pedagogika, pro nějž brněnská katedra získala akreditace v roce 2008. Důkazem, že se jedná o komplexní práci přesahující od výzkumu a teorie přes metodologii a metodiku až po živé výtvarné projekty oslovující nejširší veřejnost, je právě Týden výtvarné kultury, který se k odbornému odkazu Igora Zhoře opakovaně hlásí.

2. Životní milníky

Igor Zhoř se narodil 9. 3. 1925 v Brně jako jedináček do rodiny učitele a autora knih pro děti Antonína a učitelky Milady Zhořových. Původ z učitelské rodiny mu předurčil jeho životní cestu k pedagogice a k umění. V jednom ze svých životopisů se Igor Zhoř zmiňuje, že díky otci měl blízko k výtvarnému umění⁴ a díky matce k pedagogice.

Po studiích na obecné škole a později na reálném gymnáziu (maturoval za okupace v roce 1944), pracoval Zhoř po osvobození v květnu 1945 nejprve jako zemědělský dělník na německém velkostatku v Medlánkách, a později byl nasazen jako kartotékař do poradny pro volbu povolání při úřadu práce. Toto místo mu v rámci pomoci českým studentům zajistil prof. dr. Chmelař. Skutečnost, že zde pracoval po květnu 1945 dále a po několik měsíců pomáhal konsolidaci hospodářského života ve městě a hlavně v Rudé armádě, pro kterou zajišťoval civilní zaměstnance (krejčí a obuvníky), dosvědčuje, že Zhoř se v německém prostředí choval vždy jako Čech.

Po otevření vysokých škol byl Igor Zhoř přijat na Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity ke studiu deskriptivní geometrie a na Vysoké učení technické (fakulta architektury) na obor výtvarná výchova. Výtvarnou výchovu navštěvoval na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, kde složil v roce 1949 státní zkoušku.

Únorové události roku 1948 prožil bezpartijní Igor Zhoř na vysoké škole. Jeho politické smýšlení po těžkých letech zmáhaných fašismem korespondovalo v tu dobu s ideologií KSČ a bylo na straně záchrany orientace k socialismu a komunismu. Prošel studijní a politickou prověrkou při tzv. demokratizaci vysokých škol a později i prověrkou akčního výboru pedagogické fakulty, který mu v roce 1949 umožnil podrobit se rigoróznímu řízení, na jehož základě získal v únoru 1950 jako jeden z prvních posluchačů pedagogické fakulty v Brně doktorát z pedagogiky. V disertační práci se zabýval vnímáním malířských děl.

Ještě před promoci obdržel výzvu MŠO, které potřebovalo učitele do pohraničí. Od 1. 2. 1950 tedy nastoupil do školní služby a byl přidělen na měšťanskou školu do Pohořelic, zde působil s výjimkou dvouleté vojenské služby do září 1954. Po svých studiích se zabýval otázkou výchovy uměním a zařazením tzv. „besed o umění“ do osnov školy. O tomto tématu přednášel i během působení na Vyšší škole pedagogické v Brně (dále VŠP), kde byl v letech 1952-53 konzultantem pro obor dějiny umění dálkového studia.

V roce 1953 byl Igor Zhoř také vyzván vedoucím katedry výtvarné výchovy VŠP profesorem Eduardem Milénem k účasti v konkurzu na místo aspiranta, ale v důsledku reorganizace školství byla tato aspirantura zrušena. Poté se Zhoř stal členem Socialistické akademie pro šíření politických a vědeckých znalostí a později tajemníkem pracovní skupiny dějin výtvarných umění. Díky této pozici se organizačně podílel na řadě významných přednáškových cyklů pro Dům umění v Brně, pro Český svaz mládeže i pro Krajské armádní osvětové středisko. Vedle organizování přednášek a diskusních setkání v této době Igor Zhoř publikuje řadu článků o výtvarném umění i o pedagogice v denním i odborném tisku.

Jeho zaměření na otázky začleňování problematiky výtvarného umění do výtvarné výchovy se začíná výrazněji profilovat s novou profesní pozicí. V říjnu 1954 byl povolán na uvolněné místo na Oddělení výtvarné výchovy Výzkumného ústavu pedagogického v Brně, kde se stal na čtyři roky asistentem. Pracoval především na výzkumu osnov kreslení, zařazení besed o umění do školních osnov a na otázkách výchovy výtvarným dílem, a to až do doby, kdy byla pobočka zrušena. Dráhu vysokoškolského učitele zahájil jako civilní zaměstnanec a odborný asistent na oddělení pro výchovu uměním na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně, kde působil jeden rok.

Významným životním milníkem Igora Zhoře je vstup na pedagogickou fakultu v roce 1960, kde působil v roli odborného asistenta až do roku 1971 na Katedře výtvarné výchovy Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (dříve i dnes Masarykova univerzita) v Brně. Byl pověřen vedením oboru dějiny a teorie výtvarného umění. Později k tomu externě přednášel dějiny umění na Janáčkově akademii

⁴Antonín Zhoř si sám ilustroval některé ze svých knih a maloval do výuky závěsné didaktické obrazy.

múzičských umění v Brně. Jako jeden z mála se zabýval i světovým výtvarným uměním 20. století, čímž se mimo jiné stal trnem v oku zastáncům ideologie komunistického režimu. Souběžně s počátkem svého působení na pedagogické fakultě je ale Igor Zhoř velmi aktivní i v oblasti provozu a prezentace současného výtvarného umění. Roku 1958 založil s Jiřím Hadlačem, Daliborem Chatrným, Miroslavem Netíkem a dalšími tvůrčí skupinu Profil 58, kde působil jako teoretik skupiny, psal úvodní katalogové texty, organizoval výstavy. O dva roky později založil s Adolfem Kroupou velmi významný Klub mladých přátel výtvarného umění při Domě umění města Brna. Jsme svědky mimořádné a jedinečné aktivity, neboť na půdě tohoto sdružení se v návaznosti na kvalitní výstavy seznamuje s problematikou současného umění celá generační vlna mladých lidí.

Neméně jedinečného, ba průkopnického postavení v českém, ale i ve středoevropském prostředí dosahuje mezioborový výstavní koncept Výmluvnost kresby, jehož byl Zhoř hlavním tvůrcem. Ve spolupráci s malířem Pavlem Navrátilem a s tehdejší kurátorem Národní galerie v Praze Petrem Spielmannem vytvořili projekt tzv. „školy vidění“, který měl být tvořen třemi didaktickými výstavami zaměřenými na kresbu, barvu a kompozici. Realizována byla nakonec bohužel pouze výstava s názvem Výmluvnost kresby, která roku 1961 v Domě umění města Brna pomocí ukázek zapůjčených ze sbírek Národní galerie v Praze přibližovala návštěvníkům fenomén kresby a moderního umění.⁵ Igor Zhoř se také zásadně podílel na koncepci i organizaci výstavy Konfrontace brněnských tvůrčích skupin v brněnském Domě umění v roce 1963. V rozpětí dvou let tedy na půdě nejvýznamnější výstavní instituce ve městě Brně předkládá Zhoř veřejnosti zásadní výstavu s pedagogickým zaměřením vedle výstavy, která je sondou do neaktuálnějšího volného umění.

Dalším důkazem, jak přirozené propojení nacházela ve Zhořově odborné práci teorie výtvarné pedagogiky s teorií a zprostředkováním výtvarného umění, jsou dvě významné události v letech 1966 a 1968. Na jaře roku 1968 byl Igor Zhoř iniciátorem výstavy souznící s atmosférou Pražského jara s názvem "Deset sochařských vyznání" v síni Fronta v Praze, která se konala na počest vydání jeho knihy „Hledání tvaru“, která byla tehdy nesmírně objevným vstupem do problematiky moderního a současného sochařství. Na výstavě bylo prezentováno deset tehdy ještě nepříliš známých českých sochařů: Vladimír Janoušek, Stanislav Kolíbal, Vladimír Preclík, Valerian Karoušek, Zdeněk Palcr, Zbyněk Sekal, Věra Kmentová, Pavel Krbálek, Věra Janoušková a Olbram Zoubek. Tato jména dokazují Zhořovu hlubokou znalost tehdejší sochařské scény. V době příprav této výstavy a práce na sochařské publikaci se Zhoř jako člen československé sekce INSEA současně účastnil domácích i zahraničních vědeckých konferencí zaměřených na otázky teorie výtvarného vzdělávání. Vrcholnou akcí s tímto zaměřením byl dnes už proslulý XVIII. Světový kongres INSEA v Praze v roce 1966, kde jako člen organizačního výboru byl tajemníkem vědeckého programu. Pro úplnost si připomeňme, že úvodní projev tehdy přednesl Jan Patočka. Zhoř také redigoval kongresový mezinárodní sborník.⁶

V roce 1967 vznikl Československý komitét INSEA, na jehož vzniku i organizaci se podíleli vedle Jaromíra Uždila také Igor Zhoř, Jaroslav Brožek a Jiří David. O pětadvacet let později v novodobé polistopadové etapě po rozdělení Československa na dva samostatné státy Zhoř s kolegy ze slovenské strany v dialogu s předsednictvem mezinárodního výboru INSEA úředně zpracovával koncept rozdělení na českou a slovenskou sekci, což nastalo v r. 1992.⁷

V březnu roku 1968 byla Igoru Zhořovi udělena kandidatura věd na Filozofické fakultě UJEP v Brně u profesora Alberta Kutala (CSc.). Kandidátskou disertační práci psal na téma „*Historie uměleckých škol a jejich podíl na výtvarné situaci Brna v posledních šesti desetiletích*“, vydal ji v roce 1967 i knižně s názvem *Historie výtvarných škol v Brně* v edici Spisy Univerzity J. E. Purkyně. Knihu však provází nepříznivý osud, protože v roce 1970 v rámci normalizačních cenzorských zásahů byly

⁵ srov. Horáček, R. in Kratochvílová, J., Pejčochová, H., 2012, s. 29–30

⁶ Umění a výchova : výtvarná výchova, výchova pro budoucnost : zpráva z XVIII. světového kongresu INSEA, Praha 1966. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1968. (EduArt: Česká sekce INSEA [online])

⁷ V letech 1990–1993 byl Igor Zhoř po jedno funkční období prezidentem české sekce INSEA a zasloužil se o integraci české výtvarné pedagogiky do mezinárodního kontextu. V roce 1996 byl Igor Zhoř společně s Jaromírem Uždilem mezi deseti nominovanými na mezinárodní cenu Herberta Reada. Jako nejvýznamnějším představitelům české výtvarné pedagogiky bylo těmto teoretikům uděleno v roce 2003 in memoriam ocenění Evropského komitétu INSEA, což je důkazem mezinárodního přínosu jejich díla. Ocenění předávala ve Veletržním paláci Národní galerie v Praze tehdejší prezidentka Evropské sekce INSEA Angelika Plank do rukou zástupce brněnské katedry výtvarné výchovy Radka Horáčka. Srov. (Horáček, R. In Kratochvílová, J., Pejčochová, H., 2012, s. 38)

nerozprodané svazky převezeny do sběrný starého papíru v Líšni. Na téže fakultě roku 1969 prošel Igor Zhoř úspěšně habilitačním řízením. K jeho jmenování však nedošlo v důsledku rozvázání pracovního poměru ze strany vedení fakulty, které usoudilo, že se Zhoř svým konáním i smýšlením neztotožňuje s ideologií komunistického režimu. V těchto pohnutých letech se stal Igor Zhoř předsedou koordinačního výboru uměleckých svazů a připravil výstavu Bloku tvůrčích skupin, která byla posledním pokusem zvrátit normalizační vývoj. Nejen tyto aktivity, ale i fakta, že Igor Zhoř byl jednou z vůdčích osobností reformních snah na Pedagogické fakultě UJEP, patřil k zakladatelům Klubu mladších vědeckých pracovníků a k neaktivnějším zastáncům demokratizačního kurzu, který nekompromisně hájil své názory i po srpnové okupaci a vedl obrodné hnutí prosazující model svobodného umění nezávislého na omezující ideologii, vedla k pozdějšímu nucenému odchodu z univerzity, k zákazu publikování a posléze i k životu v ústraní.

V roce 1969 byl Igor Zhoř předvolán před tzv. fakultní personální komisi, která ho zařadila do kategorie „D“, tzn. „určen pro odchod z fakulty“. Přes řadu odvolání k rektorovi univerzity a protesty děkanu fakulty byl přinucen k podepsání dohody a v březnu roku 1971 s ním fakulta rozvázala pracovní poměr z důvodu „racionalizačního opatření ve výukovém procesu“.⁸ Musel tedy opustit akademickou půdu a bylo mu zakázáno publikovat a veřejně vystupovat.

Po normalizaci a nuceném odchodu z akademické půdy se zhoršil Zhořův zdravotní stav. Od mládí trpěl zrakovou chorobou, která se koncem roku 1970 dostala do takové fáze, že mohl požádat o invalidní důchod, který mu byl přiznán v roce 1971. I přesto se pokoušel hledat příležitostné zaměstnání, ale jako vyloučený člen KSČ a osoba propuštěná z univerzity nebyl nikde ve svém oboru přijat a kvůli zdravotnímu stavu nemohl vykonávat těžkou manuální práci. Určitý čas se pokoušel žít v propagaci jako reklamní textař, krátce se dokonce dostal do družstva s názvem Propagační tvorba, ale i odtud byl zanedlouho vyloučen. Od roku 1977 za pomoci přátel dělal Zhoř ojedinelé textařské práce v podniku Brněnské výstavy a veletrhy, pro něž později připravil obsáhlý podnikový manuál, návrhy na kalendáře a texty propagačních tiskovin. V lednu 1977 byl Zhoř prohlášen za signatáře Charty 77, ačkoliv ji nikdy nepodepsal, a tím byla spolupráce s BVV definitivně ukončena. Snažil se i nadále publikovat své texty, ale pod cizími jmény nebo pod pseudonymy.⁹ Nepatrný prostor pro další činnost získal Igor Zhoř v oblasti osvěty jako lektor výtvarných kroužků pro neprofesionální výtvarníky, které seznamoval s nejnovějšími tendencemi ve výtvarném umění, jako byly například land art, body art, performance apod. I zde však musel měnit působiště od okresu k okresu a honoráře mnohdy dostával na cizí jména. Zájmové činnosti dospělých se věnoval nejen prakticky, ale i teoreticky napsáním dvoudílného materiálu nazvaného Škola výtvarného myšlení.¹⁰

Během 80. let se Igor Zhoř znovu postupně zapojoval do veřejného uměleckého života a svými názory, myšlenkami i aktivitami jej znovu významně ovlivňuje.¹¹ **viz čb obr. 01** Do podvědomí veřejnosti se po dlouhodobé represi opět dostal jako autor textů v katalogích výstav a poté i příspěvků v časopisu Ateliér. V časopise Výtvarná výchova díky odvážné podpoře redaktorky Aleny Dokonalové publikoval nejdříve pod pseudonymy, od roku 1988 už ale svým vlastním jménem podepisoval cyklus článků o aktuálních proudech ve výtvarném umění.

Po převratu v roce 1989 se Igor Zhoř po dlouhých jedenadvaceti letech strávených v ústraní vrátil na akademickou půdu pedagogické fakulty na místo vedoucího katedry výtvarné výchovy. Byl mu uznán docentský titul a záhy byl jmenován profesorem v oboru Teorie vyučování ve výtvarné výchově. V prvním polistopadovém období zastával také funkci studijního proděkana pedagogické fakulty.

Zcela jedinečným projevem komplexního odborného postoje Igora Zhoře byl jeho zásadní podíl na vzniku umělecké vysoké školy v Brně. Stál u zrodu a byl jedním ze zakladatelů Fakulty výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně (dále FaVU). Byl tvůrcem prvních učebních

⁸ Doporučení děkanovi PdF UJEP k rozvázání pracovního poměru s IZ, 28. 4. 1970, Archiv MU

⁹ Nejčastěji používal pseudonymy Marie Langrová, Gita Závodská, zkratky K. Z. – Květa Zhořová nebo –sin-

¹⁰ Tehdy se rodí model Školy výtvarného myšlení, kdy v rámci aktivit Kulturního střediska v Blansku (metodička Irma Charvátová) a Krajského kulturního střediska (metodička Vlasta Urubková) vznikají Zhořovy specifické výtvarné dílny.

¹¹ Sám Igor Zhoř opakovaně uváděl, že prvním oficiálním a nezakázaným veřejným vystoupením po dlouhé odmlce byl jeho vernisážový projev na výstavě Vladimíry Sedlákové v Galerii Československého spisovatele v Brně v roce 1983

plánů a od října 1993 do září 1996 zde působil v pozici vedoucího kabinetu teorie a dějin umění. Po odchodu Vladimíra Preclíka z FAVU zde prof. Igor Zhoř završuje roku 1997 svoji kariéru funkcí děkana, škola se tak stabilizovala a měla možnost připravit dlouhodobou koncepci. Profesor Zhoř také obsahově a personálně rozšířil výuku teorií a dějin umění, což se promítlo do rozdělení diplomových prací na teoretickou a výtvarnou (praktickou) část. Funkci děkana chápal jako úkol v rámci brněnské kultury, které po dlouhá léta chyběla výtvarná vysoká škola.¹²

V této funkci bohužel pobyl pouze krátce. Ve svém rodném městě profesor Igor Zhoř 22. 11. 1997 ve svých 72 letech náhle zemřel.

3. Konference Igor Zhoř a cesty k umění

Při příležitosti výročí nedožitých devadesátých narozenin profesora Igora Zhoře uspořádala Katedra výtvarné výchovy PdF MU v rámci šestého ročníku Týdne výtvarné kultury pod názvem Igor Zhoř a cesty k umění konferenci věnovanou připomínce jeho celoživotní práce a úsilí, které věnoval výtvarné pedagogice i zprostředkování a popularizaci umění. Tematické zaměření symbolizované zobecňujícím heslem „cesty k umění“ je jednak přímo propojeno se zaměřením a posláním projektu Týden výtvarné kultury, ale také je i dnes určitým metodologickým krédem brněnské katedry. Zejména animační aktivity v muzeích a galeriích v rámci oboru galerijní pedagogika a rozsáhlá výstavní činnost představují významnou formu zprostředkování umění pro nejširší veřejnost, tedy nejen pro studenty a školní mládež. V tomto směru tedy brněnská katedra v plném rozsahu navazuje na Zhořovy celoživotní aktivity a osobitým způsobem je neustále rozvíjí.¹³

Konference se uskutečnila 11. 3. 2015 v prostorách Moravské galerie v Brně a byla rozčleněna do tří tematických bloků. Příspěvky první části se dotýkaly přímo osobnosti Igora Zhoře, ať již z pohledu faktografického ohlédnutí za jeho životem, tak i z pohledu pamětnického ve formě osobních svědectví. To je důležité pro dnešní generaci studentů, pro něž je tento teoretik už jen historickým pojmem. Úvodní příspěvek přednesla Veronika Drobná, studentka doktorského studia na Katedře výtvarné výchovy PdF MU v Brně, která se osobností a dílem Igora Zhoře zabývá ve své disertační práci. Faktograficky pojatý příspěvek s názvem Životní milníky Igora Zhoře si kladl za cíl přiblížit životní a profesní cestu této významné osobnosti a prezentovat řadu archivních materiálů dokládajících přednášené téma. Zveřejněny tak byly i mnohé dosud málo známé dokumenty.¹⁴

Dalším přednášejícím byl profesor Miloš Michálek z Ústí nad Labem, který v úvodu zprostředkovatě pronesl písemnou zdravici od profesora Jaroslava Brožka se vzpomínkami na Zhořovy lektorské návštěvy v Krupce, Bořislavi či Lubenci. V roce 1988 se spolupodílel Igor Zhoř na lubenecké výstavě soudobých umělců, která vyvolala dobovou ideově poznamenanou diskusi. Performer Tomáš Ruller tehdy při vernisážové akci rozlil červené víno jako symboliku předzvěsti konce tíživé okupace. Dílčí část příspěvku věnoval Miloš Michálek Jaroslavu Brožkovi a ocenil, že se ústecký teoretik významně podílel na absolvování doktorského studia Radka Horáčka, Hany Babyrádové a Michala Kolečka, když po svém zesnulém brněnském kolegovi a příteli převzal úlohu školitele. Poté Miloš Michálek zavzpomínal na své první setkání s Igorem Zhořem v roce 1968, kdy ústecká pedagogická fakulta pořádala v rámci zasedání Československého komitétu INSEA třídní celostátní kolokvium s mezinárodní účastí s názvem O obsahu školní výtvarné výchovy. Zde Igor Zhoř přednesl příspěvek Poznámky k novému pojetí práce s uměleckým dílem.

V 80. letech prezentoval Igor Zhoř práce posluchačů Školy výtvarného myšlení v ústecké již neexistující galerii Na terase, která byla určena pro tzv. amatérské výtvarníky. Školy výtvarného myšlení se mimo jiné uskutečnily i v roce 1989 v Bořislavi a v roce 1990 v Krupce jako metodický seminář pro severočeské učitele výtvarné výchovy. (viz čb obr. 02) Po revoluci v roce 1989 byl Igor Zhoř rehabilitován a byl jmenován profesorem, což bylo velice důležité pro rozvoj výtvarné výchovy jako univerzitního oboru, neboť mohlo dojít k akreditaci habilitačních a jmenovacích řízení. V roce

¹² Určité tendence k založení výtvarné vysoké školy byly v Brně již po roce 1945. Srov. Kdo jsme. Fakulta výtvarných umění VUT v Brně [online].

¹³ Možná je symbolické, že právě na jaře roku 2015 získala brněnská katedra ochrannou známku Trade Mark od Úřadu průmyslového vlastnictví na značku Týden výtvarné kultury (Osvědčení o zápisu ochranné známky č. 346143 bylo uděleno 29. 5. 2015.) Vzdělávací oborový projekt tak získává i svou marketingovou záštitu, což je rozměr, s nímž Zhořova generace ještě nebyla zvyklá pracovat.

¹⁴ Konferenční příspěvek Veroniky Drobné pod názvem Životní milníky Igora Zhoře předkládáme v upravené podobě jako dílčí kapitolu této studie.

1991 Igor Zhoř předsedal na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem habilitačním komisím pro Jaroslava Brožka a pro Miloše Michálka, později se jako člen jmenovací komise podílel na profesuře Jiřího Davida. Další vzpomínkou doloženou dobovou fotografií Miloše Michálka z roku 1992 bylo sympozium INSEA uspořádané ústeckou katedrou na téma Filozofické aspekty výtvarné výchovy. Od roku 1992 do roku 1997 v Praze zasedali Miloš Michálek s Igorem Zhořem v pracovní skupině pro umělecké školství v akreditační komisi, kde mimo jiné schvalovali založení brněnské Fakulty výtvarných umění. Poslední Michálkova vzpomínka se ubírala k zahájení sympozia INSEA v Českých Budějovicích v roce 1997, kde se ujal Igor Zhoř úvodního projevu.

Zhoř napsal slovo „bastardizace“! Platí to i dnes? – pod tímto záměrně provokujícím názvem vyběhl Radek Horáček k diskusi o profesní podstatě oboru výtvarná výchova. Navázal tak na Zhořovy otázky z roku 1990 z časopisu *Výtvarná výchova*. Kdo má působit v roli pedagogů na půdách kateder výtvarné výchovy? Má to být „malující didaktik“, který je teoreticky vyzbrojeným školním praktikem, ale současně i tvůrčím výtvarníkem?¹⁵

Hana Stehlíková Babyrádová přednesla netradiční vizuálně koncipovanou úvahu o osobnosti Igora Zhoře, který stál na pomezí teorie umění a teorie výtvarné výchovy. Její vystoupení velmi korespondovalo s teoretickými koncepty, neboť bylo založeno na obrazové argumentaci a na rovnovážné proporcii textu a reprodukcí. Příspěvek nazvaný *Teorie mezi uměním a výchovou* si kladl za cíl najít cestu odborného „smíření“ teorie a praxe.

Zhořovy aktivity v oblasti provozu výtvarného umění z předlistopadového období připomněl malíř Petr Veselý, který zdůraznil teoretickou práci recenzentskou v příspěvku nazvaném *Pozapomenuté recenze Igora Zhoře (sin)*. Osobní ohlédnutí pak přednesl sochař Jiří Sobotka, jehož prvním výstavám napomáhal Igor Zhoř katalogovými texty. Na teoretické kontexty výtvarné pedagogiky se zaměřili Jaroslav Vančát a Marie Fulková, zatímco Alice Stuchlíková a Jitka Burdová přiblížily aktuální galerijní aktivity, tedy Zhořem prosazovanou problematiku zprostředkování umění. Rovněž slovenská kolegyně Daniela Čarná z bratislavské Kunsthalle se věnovala otázkám programů pro veřejnost, Petra Šobáňová představila olomouckou školu muzejní a galerijní pedagogiky a Eva Strouhalová se zaměřila na praxi vysokoškolských studentů v Moravské galerii v Brně. Program konference uzavíral animační projekt studentů třetího ročníku Baroko v pohybu ve stálé expozici Moravské galerie v Brně. I zde si bylo možné připomenout odkaz Igora Zhoře, neboť mnohé části studentského programu využívaly podnětů z tělového umění a performance, což byly tendence, které v době jejich vzniku Zhoř teoreticky reflektoval jako jeden z prvních v českém prostředí.

4. Zhoř napsal slovo bastardizace. Platí to i dnes?¹⁶

Otázka profesních kvalit vyučujících na katedrách výtvarné výchovy a typu jejich odborného vzdělání a zaměření je znovu a znovu aktuální již od vzniku pedagogických fakult. Igor Zhoř se k ní opakovaně vracel ve svých interních koncepčních poznámkách i v několika publikovaných textech.¹⁷ Nejedná se zde jen o dramatický rozpor či vztah mezi uměleckou tvorbou a teoretickou reflexí tvorby druhých, mezi teorií a praxí umělecké tvorby. Je to záležitost podstatně komplexnější. Vždyť ve výtvarné pedagogice, na různých typech škol, počínaje gymnázii přes školy základní či umělecké až po vysokoškolské katedry výtvarné výchovy se opakovaně setkáváme s osobnostmi, které se věnují aktivní umělecké tvorbě, ale povahou své profese i vysokoškolskými akreditačními požadavky jsou současně vedeny k publikování teoretických textů. Rovněž známe z českého prostředí i ze zahraničí teoretiky, kteří se souběžně s psaním odborných publikací věnují vlastní výtvarné tvorbě.¹⁸ K otázce, zda umělec má o umění také psát, či zda teoretik může být dobrým teoretikem a současně třeba

¹⁵ Upravený příspěvek tvoří další dílčí kapitolu této studie.

¹⁶ Kapitola „Zhoř napsal slovo bastardizace. Platí to i dnes?“ je rozpracováním konferenčního příspěvku a je doplněna upravenými částmi kapitoly „Texty nebo akce nebo kresby?“ z knihy *Trasy* (Stehlíková Babyrádová 2015, s. 13-16)

¹⁷ Vedle formulace základních tezí v koncepčním článku „Výtvarná výchova na svobodě“ z časopisu *Výtvarná výchova* č. 1 z roku 1990 najdeme tato stanoviska v mnohých konferenčních vystoupeních či v textu z katalogu výstavě *Hlavně hlava z r. 1994*, uspořádané v Galerii U dobrého pastýře v Brně

¹⁸ srov. HORÁČEK, Radek. *Vedlejší produkty a hlavní směry* (malá nesmělá inventura pedagogických aspektů uměleckého školství). *Prostor Zlín*. 2008, č. 3, s. 23, ISSN 1212 – 1398. Text se velmi podrobně zabývá rozpory v požadavcích na kvalifikační argumentaci při habilitačních řízeních, kdy jsou v akreditovaných univerzitních oborech (např. výtvarná výchova) požadovány od výkonných umělců textové publikační výkony.

malířem, si nejdříve uvedme dílčí konkrétní detaily a příklady. V roce 2012 se na Katedře výtvarné kultury Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem uskutečnilo setkání odborníků z oboru výtvarná pedagogika k devadesátým narozeninám profesora Jaroslava Brožka a jako významná doprovodná součást teoretické konference byla slavnostně zahájena i retrospektivní výstava Brožkovy tvorby malířské. V bezprostředním dialogu tedy byla jako samozřejmost předložena dvojí odborná pozice významného pedagoga, který se souběžně s psaním knih o teorii barvy a teorie vyučování věnoval velmi intenzivně vlastní malířské tvorbě. Je třeba zdůraznit, že Brožek je již řadu let vnímán jako jedna ze čtyř klíčových osobností české teorie výtvarné výchovy druhé poloviny 20. století.¹⁹ Rovněž Jaromír Uždil připravoval výstavy své malířské tvorby a podobné aktivity na hranicích či rozhraní mezi teorií a tvorbou nacházíme i u Jaroslava Vančáta, Hany Stehlíkové Babyrádové, Jiřího Havlíčka, Martina Mrázika a řady dalších umělců i teoretiků působících ve vysokém školství. Z okruhu volného umění a vysokých uměleckých škol si zase můžeme připomenout jednoho ze zakladatelů někdejší skupiny Tvrdohlaví Jiřího Davida, který se velmi výrazně prosadil jako malíř a výtvarný umělec, ale současně se jeho teoretické texty opakovaně objevují v časopise *Ateliér* nebo v denním tisku. V mladší generaci umělců pak působí hned několik osobností, které se věnují vedle umělecké tvorby rovněž teoretické reflexi, ať již v podobě odborných textů nebo ve formě kurátorství výstav.²⁰

Dnes tedy můžeme znovu uvažovat nad oprávněním či dobovým důrazem stanoviska Igora Zhoře k této otázce, které je formulováno v úvodním článku prvního polistopadového čísla časopisu *Estetická výchova* a jeho podstatným základem je jednoznačné odmítnutí pozice „malujícího didaktika“.²¹ Hlavním záměrem textu byl tehdy pokus definovat aktuální odbornou i společenskou pozici oboru výtvarná výchova na počátku polistopadové cesty k demokracii. Zhoř zde vyjmenovává hlavní klady i slabá místa české výtvarné pedagogiky, ale také se vyjadřuje k postavení výtvarné výchovy v rámci vysokoškolského systému a pokouší se definovat, jaké by mělo být profesní zaměření těch, kteří budou na katedrách výtvarné výchovy vyučovat. Upřesňuje zde svůj názor na optimální personální zajištění kateder výtvarné výchovy, který vidí v symbióze výrazných umělců s vyhraněnými teoretiky a metodiky, a naopak zde až překvapivě příkrým výrazem „bastardizace“ označuje ministerstvem školství podporovanou tendenci zaměstnávat na univerzitních katedrách výtvarné výchovy takové pedagogy, kteří se současně věnují teorii, metodice i vlastní umělecké tvorbě. Zhoř zdůrazňuje, že „v přípravě učitelů leží klíče k pokladu“²², a dále mluví o potřebě rekonstruovat katedry výtvarné výchovy.

Musíme si ovšem uvědomit, že od koncipování tohoto textu uplynulo již dvacet pět let, během kterých celý systém českého uměleckého školství zaznamenal mnoho proměn. Například vedle škol ryze uměleckých, jakými v předlistopadovém období byla pouze Akademie výtvarných umění a Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, vznikly umělecké fakulty jako součást univerzit (Ostrava, Ústí n. L.). Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně je dokonce součástí univerzity technické. To samozřejmě přispělo jako „vnější faktor“ i k novému sebedefinování kateder

¹⁹ Za nejvýznamnější osobnosti české výtvarné pedagogiky 2. poloviny 20. století považujeme v rámci tohoto textu čtveřici Jaromír Uždil, Igor Zhoř, Jiří David a Jaroslav Brožek, protože vedle soustavné a systematické teoretické práce se všichni výrazně angažovali i jako organizátoři, podíleli se na rozvoji vysokoškolských kateder, měli významnou pozici v Českém komitétu INSEA a svými docenturami a profesurami po roce 1989 výrazně napomohli dalšímu rozvoji české výtvarné pedagogiky akreditováním doktorských studií i podílem na habilitačním a jmenovacím řízení dalších kolegů. Brožek, David a Zhoř to vše dokázali navzdory tomu, že v období mezi lety 1970 až 1989 byli komunistickým režimem vytlačeni mimo oficiální život oboru.

²⁰ Výrazným příkladem může být Zbyněk Baladrán, který vystudoval dějiny umění i Akademii výtvarných umění. Mezi jeho kurátorské aktivity patří například práce na mezinárodní přehlídce Manifesta.

²¹ Srov. Zhoř, Igor. Výtvarná výchova na svobodě. In: *Estetická výchova* 1/90, s. 1-3. „Mám pocit, že jejich nejslabším místem je neujasněná představa o tom, kdo na nich má vlastně působit: donedávna zde byl pěstován ideál „malujícího didaktika“, situovaného někde mezi teoreticky vyzbrojeného školního praktika a tvůrčího výtvarníka. Takové spojení vědecké erudice a umělecké invence je však tak vzácné a výjimečné, že bylo nutno uchýlovat se k polovičatému řešení: neprůkazný výtvarný výkon byl vyvažován neprůkazným teoretizováním ve skriptech a sbornících. Vrchnost takové bastardizaci přála, ba dokonce ji podporovala: nutila mladé nadějně grafiky, malíře a sochaře ke skládání rigorózních zkoušek a kandidátských habilitací v naději, že z nich udělá dobré pedagogy. Místo toho jim však uzavírala cestu k uměleckým docenturám vyžadujícím skutečnou tvůrčí specializaci.“ s. 2

²² Srov. Zhoř, Igor. Výtvarná výchova na svobodě. In: *Estetická výchova* 1/90, s. 1-3.

výtvarné výchovy, které v dalších letech Zhořem kritizovanou tendenci spíše dále rozvíjely, ovšem vnesly do ní novou odbornou dimenzi. Jedním důvodem byla skutečnost, že katedry výtvarné výchovy jako součást univerzit byly stále výrazněji tlačeny do univerzitního režimu vědecké práce, takže i když jejich studijní obory jsou akreditovány jako specializace s padesátiprocentním podílem praktických uměleckých disciplín, jsou po nich požadovány vědecké a publikační aktivity. V akreditaci univerzitních habilitačních řízení byla možnost uměleckého zaměření obsažena pouze v devadesátých letech. Vysokoškolský zákon z roku 1998 a na něj navazující směrnice už pro habilitační řízení v oborech výtvarná výchova či hudební výchova požadují argumentaci z oblasti teorie a výzkumu, zatímco výkony umělecké staví do role určitého doplnění. Jenže umělecká příprava v těchto oborech není dílčím „doplňkem“, ale naopak plnohodnotným základem studia! Vyučující praktických uměleckých předmětů na katedrách výtvarné i hudební výchovy, ať již jsou vystudovanými pedagogy z univerzit nebo umělci z akademií, jsou tedy vedeni k tomu, aby absolvovali doktorský program, získali Ph.D. a kvalifikovali se s argumentací, která patří teoretikům. Ryze umělecká argumentace je odsunuta do ústraní a je uznávána jen jako doplňující materiál.²³ Jako pozoruhodný dobový detail můžeme vnímat skutečnost, že sám Igor Zhoř, který požadoval vysokou specializaci nejen u pedagogů, ale u diplomových prací, se ve snaze podpořit některé katedry osobně podílel na habilitačních řízeních u několika vyučujících, kteří se svým odborným profilem pohybovali poněkud hybridním způsobem současně v oblasti umění i v oblasti teorie.

Druhým důvodem, pro nějž se na výtvarných katedrách novodobě upřesňuje typ synteticky mezioborově profilovaných osobností, je vnitřní odborný vývoj těchto pracovišť. Polistopadové proměny přinesly spolu s celkovým odborným rozvojem kateder výtvarné výchovy a se vznikem nových uměleckých fakult rovněž vznik nových oborů, které jsou produktem zvýšené specializace výtvarných kateder. Podobně jako dnešní umění nejčastěji přináší různé typy prolínání dříve specializovaných a izolovaných oborů i výtvarná výchova potřebuje novodobý typ propojení dříve izolovaných disciplín. Dnes už nelze „učit malbu“ a nemyslet přitom na možnosti elektronických médií, procesualnost či přesahy k tvorbě prostorové. Mezioborové rozkročení rovněž přináší nově akreditované studijní obory. Příkladem může být obor Galerijní pedagogika a zprostředkování umění, jehož akreditaci brněnská katedra získala v roce 2008. Příprava odborníků pro lektorskou a animátorskou galerijní práci je přesně definovaným odborným zaměřením, které částečně navazuje na obor dějiny umění, ale současně se dotýká aktivní umělecké tvorby – vzpomeňme požadavek Sophie Curtil, která jako zakladatelka Dětského ateliéru v Centre G. Pompidou v r. 1977 zaměstnávala do pozice galerijních animátorů záměrně nikoli teoretiky, ale výtvarné umělce. V roce 2012 pak akreditaci oboru Muzejní a galerijní pedagogika získala katedra výtvarné výchovy v Olomouci.

Specializovaný vývoj na výtvarných katedrách v posledních dvaceti letech potvrdil, že odborná příprava budoucích učitelů výtvarné výchovy vyžaduje, aby se na ní – vedle Zhořem prosazovaných „ryzích“ teoretiků a „ryzích“ umělců, podílely i osobnosti s komplexnějším a mezioborovým zaměřením. Jeho kategoricky formulovaný požadavek, že „*se výtvarná výchova nemůže rozvíjet z jiných podnětů než z těch, které přicházejí z profesionálního výtvarného umění*“,²⁴ dnes musíme umírnovat a připomínat, že stejně jako pro umění samotné i pro výtvarnou pedagogiku přicházejí také zásadní podněty společenské a inspirace i výzvy mezioborové. Zhořův symbolicky pojatý názor, že „*výtvarný pedagog by měl sedět u nohou umělců a učit se z jejich příkladu*“,²⁵ dnes rovněž má novou paralelu právě v socializačních aktivitách, kdy se galerijní pedagogové naplňováním potřeby zprostředkovat umění veřejnosti stávají osobitou a funkční součástí uměleckého provozu. **(viz čb obr. 03)**

²³ Ve směrnicích k habilitačnímu a jmenovacímu řízení na jednotlivých univerzitách lze najít přesné formulace, v jaké míře se uchazeč o habilitaci může prezentovat – vedle publikací a teoretické práce – i výkony uměleckými. V jarním semestru akademického roku 2014/2015 má akreditaci habilitačního a jmenovacího řízení v oboru výtvarná výchova pouze Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity – i v tomto směru tedy brněnské pracoviště fakticky a se vši odbornou vážností udržuje odkaz Igora Zhoře. Možnost jmenovat oborové docenty, tedy akreditaci habilitační řízení mají v době vzniku tohoto textu, tedy na jaře 2015, katedry v Praze a Ústí nad Labem – celkově pro obor výtvarná výchova tedy tento odborný statut nestojí na příliš rozložitých základech.

²⁴ Srov. Zhoř, I., 1997, s. 23

²⁵ tamtéž

Jinou novodobě rozvíjenou specializací je zaměření výtvarné pedagogiky na různé okruhy problematiky sociální a speciální pedagogiky – možná není náhodou, že právě „Zhořova“ brněnská katedra jako dosud jediná v České republice získala akreditaci jednooborového studia Speciální výtvarná výchova. A v tomto oboru už vedle podnětů z volného umění hrají daleko podstatnější roli podněty sociální, genderové, národnostní, speciálně pedagogické i mnohé další. Pouze s výtvarným uměním jako veškerým zdrojem výtvarné pedagogiky nyní už rozhodně nevystačíme. Potřebujeme propojení odborností uměleckých i vědeckých, humanitních i přírodovědných. Ale i v této mezioborové pluralitě by měl být výtvarný pedagog dobře vzdělán nejen v oblasti dějin umění, ale i v „řeči obrazů“, měl by dobře rozumět jazyku výtvarného projevu, a to nejen u umění léta prověřeného, ale i nově vznikajícího. Současný výtvarný pedagog již není v postavení poslušného vykonavatele cizích návodů či v roli didaktika, který jen kopíruje a vysvětluje postupy umělců. Nyní je výtvarný pedagog tvůrcem mezioborově pojatých výtvarných koncepcí. Tím se výtvarná výchova více personalizuje, individualizuje a nabývá rysy toho, kdo ji realizuje nebo o ní přemýšlí. Vzdělávání učitele je vzděláváním osobnosti především v oblastech teorie umění, pedagogiky i praktických výtvarných technik, jejímž úkolem je své poznatky nadále předávat svým žákům. Příprava učitele výtvarné výchovy je stále komplikovanější, náročnější a ubírající se dvěma protínajícími se cestami: jednou je příprava tvůrčí, umělecká, druhou příprava na teoretickou práci i vědu.²⁶

Jakkoli dnes ke Zhořovu kritickému pojmu „bastardizace“ zaujímáme poněkud rezervované stanovisko, uvědomujeme si, že i on citlivě vnímal i definoval tendenci ke komplexnějšímu pojetí výtvarné výchovy i osobnosti výtvarného pedagoga: „*Posláním pedagogických fakult a kateder výtvarné výchovy by měla být snaha absolventy vybavovat do života i morálně, vybavovat je nezbytnou sebekontrolou, skromností a zdrženlivostí. Naučit je pozorovat sama sebe z nadhledu a s odstupem.*“²⁷ K teoretickým tezím Igora Zhoře se tedy česká výtvarná pedagogika může znovu a znovu vracet a hledat v nich důležitá východiska a opěrné body. Opakovaně se tedy můžeme začíst do jeho knih o soudobém umění či o problematice jeho interpretace ve výtvarné výchově.

Použité zdroje:

- DROBNÁ, Veronika. Zhořova cesta na pomezí teorie výtvarné výchovy a umění. In: Babyrádová Stehlíková, Hana (eds). *Meziprostory*. Masarykova univerzita, Brno 2013, s. 205-216
- GABRIELOVÁ, Bronislava; MARČÁK, Bohumil. Teoretický model Igora Zhoře. In *Bulletin Moravské galerie v Brně*. Brno : Moravské galerie v Brně, 1998. s. 84-88.
- HORÁČEK, Radek. Z historie katedry výtvarné výchovy. In *MU-90 - Křehké jistoty*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 2 s. ISBN 978-80-210-4810-2.
- HORÁČEK, Radek. Galerijní animace a zprostředkování umění: Poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách. 1. vyd. Brno: CERM, 1998, 139 s. ISBN 80-720-4084-7.
- INSEA: Art Education in the Czech Republic* [online]. [cit. 2013-09-02]. Dostupné z: <http://www.insea.europe.ufg.ac.at/index2.htm>
- Kdo jsme. *Fakulta výtvarných umění VUT v Brně* [online]. [cit. 2013-08-12]. Dostupné z: <http://www.ffa.vutbr.cz/favu/fakulta/kdo-jsme>
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka; PEJČOCHOVÁ, Hana [eds.]. *Jaroslav Brožek - mezi umělcem, pedagogem a vědcem: kritická*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7414-563-6.
- OCHRÝMČUK, Leonid. *Návštěva mezi obrazy: vyprávění o obrazech a umělcích a řada hravých etud pro obě oči*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, 118 s.
- RAMBOUSEK, Jiří. Utajená kniha Igora Zhoře. *Universitas: Revue Masarykovy univerzity v Brně*. 2005, s. 2.
- Zhoř, Igor. Hledání tvaru : čtení o moderním sochařství s historickým prologem. 1. Praha : Mladá fronta, 1967. 93 s.
- ZHOŘ, Igor. Ještě znovu o socializaci umění. In: *Výtvarná výchova a emocionalita: sborník textů z konference České sekce INSEA*. Praha: Česká sekce INSEA, 1996, s. 83-91.
- Zhoř, Igor. *Klíče k sochám : (čtení o sochách a sochařích)*. Praha : Albatros, 1989. 184 s.

²⁶ tamtéž, s 22-25. Dále srovnej Drobná, Veronika, Zhořova cesta na pomezí teorie výtvarné výchovy a umění. 2013

²⁷ tamtéž, s. 17

- Zhoř, Igor. Proměny soudobého výtvarného umění. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 165 s. ISBN 80-0425-555-8.
- Zhoř, Igor. Škola výtvarného myšlení : [metodický materiál pro práci v zájmové výtvarné činnosti]. Brno : Krajské kulturní středisko v Brně, 1987.
- Zhoř, Igor. Škola výtvarného myšlení II : [metodický materiál pro práci v zájmové výtvarné činnosti]. Brno : Krajské kulturní středisko v Brně, 1989. ISB 80-85027-00-3.
- Zhoř, Igor. Umění, teorie a poslání učitele. Horizonty vzdělávání učitele výtvarné výchovy: Sborník symposia INSEA 1997. 1997, s. 14-25.
- Zhoř, Igor; Uždil, Jaromír. Výtvarné umění ve výchově mládeže. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1964. s.
- Zhoř, Igor. Výtvarná výchova v projektech I. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 1995. ISBN 80-85808-30-7.